

Berbers) en vervalt het voordeel van eerst lezen en schrijven in de moedertaal. Soms wordt een taal niet geschreven, zijn er geen of onvoldoende docenten of leermiddelen voorhanden of - in kleine instellingen - zijn de groepen zo heterogeen van taalachtergrond dat daar niet aan te beginnen valt. En soms willen cursisten zelf liever meteen onderwijs krijgen in het Nederlands, omdat ze het gevoel hebben dat ze daar meer aan hebben ('mijn eigen taal beheers ik al'), nu omdat de wet dus eist dat ook analfabete inburgeraars zo snel mogelijk Nederlands leren.

Literatuur

- Jeanne Kurvers & Kim van der Zouw (1990), *In de ban van het schrift. Over analfabetisme en alfabetisering in een tweede taal*. Amsterdam, Swets & Zeitlinger.
- Abram de Swaan (2002), *Woorden van de wereld. Het mondiale talenstelsel*. Amsterdam: Bert Bakker.

Werk in uitvoering

ICE over testen en toetsen

Henny Jellema

Alfa-docenten hebben meer dan gemiddeld belangstelling voor testen en toetsen is mijn "natte vinger" persoonlijke indruk. Daar is best een logische verklaring voor te bedenken. Een alfa-leerling heeft meestal geen onderwijs gehad maar heeft wel geleefd. Mensen leren wel, ook zonder onderwijs. Maar wat? Er bestaat niet zoiets als een internationale registratie van levenservaringen. Een alfa-docent moet eigenlijk "alles wat kosmisch is" natrekken bij een nieuwe leerling. Daar is natuurlijk geen beginnen aan. Daarbij moet een alfa-leerling die (bijna) volwassen is, nog vaardigheden (lezen, schrijven) leren, waar andere mensen een hele kindertijd over hebben kunnen doen. Een docent wil nooit iets aanbieden dat al bekend is, maar bij een alfa-leerling helemaal niet, want "er is al zoveel kostbare tijd verloren gegaan". Omdat er weinig tijd is, moet de docent keuzes maken: wat móet beslist geleerd worden en wat kan gemist worden? Dit vraagt om testen, toetsen en onderzoek. Een bedrijf dat toetsen ontwikkelt is het ICE (Bureau Interculturele Evaluatie) in Lienden. In dit nummer een vraaggesprek met Karen Hey over testen en toetsen in het algemeen, een volgende keer over alfabetiseringstoetsen.

Hoe ben je bij het ICE verzeild geraakt?

Tijdens mijn studie Toegepaste Taalwetenschap heb ik stage gelopen bij het Cito. Projectleider daar was Ton van der Linden. Toen ik klaar was met mijn studie is Ton van der Linden begonnen met zijn eigen bedrijf: Bureau ICE. Hij heeft mij toen gevraagd voor hem te komen werken. En zo zit ik al vanaf het eerste uur bij Bureau ICE.

Testen en toetsen is een product dat verkoopbaar blijkt zoals iemand anders auto's verkoopt. Waarom verkoop jij toetsen en geen auto's of aardappelen?

Wij zien onszelf vooral als ontwikkelaars van instrumenten waardoor de kansen van allochtonen in het onderwijs en de arbeidsmarkt kunnen verbeteren. Dit geldt ook voor het advies en onderzoek wat wij doen. Het verkopen ervan ervaar ik dan ook vooral als belangrijk. Ik geloof niet dat ik veel plezier

zou kunnen beleven aan het verkopen van auto's of aardappelen maar de producten die wij verkopen, daar geloof ik in.

Hoe zijn jullie zo specifiek bij de allochtonen terecht gekomen?

Destijds was er helemaal niets op het gebied van toetsen/testen van allochtonen. Er bestond geen niveau-indeling, niets. Het Cito kreeg toen de opdracht om met Europees Subsidiegeld samen met de Universiteit van Nijmegen te werken aan een niveau-indeling en bijbehorende toetsen voor NT2 voor volwassenen. Na afronding van dit project zou het team medewerkers opgeheven worden. Ondertussen hadden wij wel in de gaten dat er genoeg behoefte bestond aan toetsen voor allochtone volwassenen. Zo is Ton van der Linden met een eigen bedrijf gestart en zijn een aantal teammedewerkers meegegaan naar Bureau ICE. De opgebouwde expertise op het terrein van toetsen en testen van allochtonen bleek aan te sluiten op behoeften in de markt. Wij zijn daar gewoon mee verder gegaan. Bovendien was en is de betrokkenheid van onze medewerkers bij deze doelgroep heel groot. Wij hebben ons altijd graag ingezet voor een verbetering van de kansen van allochtonen op volwaardige deelname aan de maatschappij.

Bij het onderwijs en ook het toetsen van allochtonen hoor ik vaak: "Natuurlijk kunnen allochtonen dat niet. Denk eens aan het cultuurverschil!" Zou je daar eens op willen reageren. Moeten allochtonen anders getoetst worden dan autochtonen? En hoe anders dan?

Er zijn verschillende mogelijkheden om dit probleem te benaderen. Aan de hand van een tweetal voorbeelden zal ik onze aanpak proberen te omschrijven. Een allochtoon wil doorstromen naar een opleiding als kraamverzorgende. Bureau ICE wordt gevraagd een instroomtoets te ontwikkelen. In zo'n geval kijken wij naar wat het startniveau moet zijn van een kandidaat die de opleiding kraamverzorgende moet kunnen beginnen. Het doel van een toets aan het begin moet immers zijn dat een kandidaat een reële inschatting krijgt van zijn/haar kans op succes in de opleiding en niet zit te wachten op uitval na drie maanden omdat het toch veel te moeilijk bleek. Wij onderzoeken de begineisen en de succesfactoren voor het volgen van de opleiding. Op basis van een dergelijke analyse stellen wij de inhoud van een toets vast.

Vervolgens operationaliseren wij de doelen in toetsvragen. Het kan dat de toets dan elementen bevat voor allochtonen die moeilijk zijn. Wij kunnen dat verantwoorden omdat we weten dat dat soort elementen nu eenmaal van groot belang is voor het succesvol volgen van een opleiding. Een allochtone kandidaat kan dan beter eerst werken aan het verwerven van dergelijke elementen voordat zij met de opleiding begint dan uitvallen na drie maanden. In dat geval zijn onderdelen misschien niet makkelijk voor allochtonen maar helaas een noodzakelijk kwaad en vormen ze dus wel onderdeel van de toetsing.

Bij de NS willen ze graag meer allochtone hoofdconducteurs. Bureau ICE wordt gevraagd naar de selectieprocedure te kijken. Bij het bekijken van de selectieprocedure blijkt dat veel vragen voor een allochtoon niet te beantwoorden zijn omdat de instructie of de formulering van een vraag onnodig moeilijk is. Wij passen dan de instructie aan of herformuleren de vraag zodat de bevroegde inhoud hetzelfde is maar geen probleem meer vormt voor een allochtoon.

Van sommige testinstrumenten moet je ook zeggen dat ze gewoon ongeschikt zijn voor allochtonen. Bijvoorbeeld persoonlijkheidsvragenlijsten. Vragen in dit soort testen zijn gebaseerd op een werkelijkheid die een allochtoon absoluut niet bekend is. Dat vertroebelt de score zo, dat de test beter weggelaten kan worden. Dan heeft aanpassen geen zin.

Het grote probleem waar leerkrachten die lesgeven aan allochtonen mee te maken krijgen is: "Als mijn leerling zwak presteert, ligt dat dan aan de taal? aan de cultuur? of aan de intelligentie?" Tot nu toe is er geen toets ontwikkeld (helaas ook niet door het ICE) die dit vraagstuk radicaal de wereld uit kan helpen. Heb jij enig idee hoe dat komt?

Taal interfereert altijd als we iets anders willen meten. Een intelligentietoets is nu eenmaal in het Nederlands en als je de taal niet volledig beheerst is er altijd twijfel over de uitslag. Ook cultuur interfereert vaak met een test. Een oplossing is wel dat je intelligentie pas toetst als je zeker weet dat de taalvaardigheid van een deelnemer voldoende is om met het instrument te kunnen werken. Cultuur moet je alleen tot onderdeel van je instrument maken als dit ook past bij de doelstellingen van je instrument. Anders moet je er zo veel mogelijk naar streven cultuur geen onderdeel te laten

uitmaken van je toetsinstrument.

Het erge is dat allochtone leerlingen intelligentietoetsen voorgelegd krijgen waar soms vergaande beslissingen mee worden genomen terwijl er feitelijk sprake is van een taalprobleem en niet van een intelligentieprobleem. Waar wij dit tegenkomen gaan we het gesprek ook aan. Dit nog allemaal los van het feit dat het hele concept 'intelligentie' al moeilijk te operationaliseren is. Dat is weer een ander probleem.

Op NT2-studiedagen en congressen stuit ik nog al eens op huiver als ik begin over het testen van de intelligentie van mijn allochtone leerlingen. Ik schrijf dat toe aan politieke correctheid. Mee eens?

Het testen van intelligentie vind ik zelf ook een problematische gedachte. Dit komt vooral door de ongrijpbaarheid van het begrip intelligentie. Wij als Bureau ICE houden ons hier dan ook helemaal niet mee bezig.

Wat vind je van die groep mensen die de cito-toets op basisscholen willen boycotten? Ik neem aan dat je beroepshalve die discussie hebt gevolgd.

Vanzelfsprekend. Mijn dochter heeft vorig jaar ook de Cito-toets gedaan. Op zich een prima toets die ook een goed beeld geeft van de lees- en rekenvaardigheid zoals die in het voortgezet onderwijs wordt gevraagd. Het probleem is niet de toets op zich maar wel de rol die de toets krijgt in de uiteindelijke beslissing voor plaatsing in het vo. Dat ligt veel meer aan het beleid van het vo. Ik heb

zelf meegemaakt dat een score op de Cito-toets bepalend is voor het al dan niet toelaten. Maar dat ligt niet aan de toets maar aan wat mensen ermee doen. Met onze eigen toetsen merken we dat net zo goed. Toetsen zijn altijd een hulpmiddel bij een te nemen beslissing. Dat mensen er meer van maken en mee doen is jammer maar is de toets niet te verwijten. Het boycotten van de toets is dan ook geen oplossing. De scholen kunnen beter de discussie aanzwengelen welke waarde er wordt toegekend aan de uitslagen. Het zou al schelen als we daar in Nederland enige standaardisatie in zouden hebben. Nu profileert elke VO-school zich met eigen 'Cito-normen'.

Waar moet volgens jou een goede toets aan voldoen? Zijn er technische obstakels die de ideale toets in de weg staan?

De beste toets is de toets die vanuit een groot aantal verschillende gezichtspunten een meting uitvoert. Helaas hebben we altijd de beschikking over een krap budget. Toetsen zijn vaak het sluitstuk van een onderwijstraject en dat zie je terug in de begroting. En als het budget niet het probleem is dan is het wel de wens dat de toetstijd zo kort mogelijk moet zijn. Eigenlijk willen mensen altijd een toets waarmee je in een minimum van tijd het maximale te weten kan komen. Dat kan niet. Als je veel wilt weten, kost dat tijd. Als je mensen zo goed mogelijk wilt kunnen inschatten is een momentopname ook niet zaligmakend.

Studiedagen

Potentieel en Perspectief van de alfa-cursist

De studiedag die op 15 maart in Almelo wordt gehouden, is geheel volgeboekt.

De studiedag die op 7 juni in Rotterdam wordt gehouden, is geheel volgeboekt.

De programmaboekjes voor de dag in Rotterdam worden eind april toegestuurd.